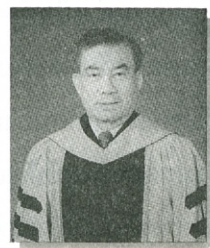
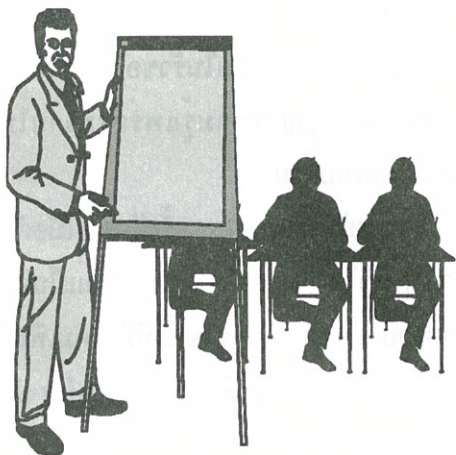

มหาวิทยาลัย

กับการปฏิรูปสังคม

*ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต

๑. บทบาทของมหาวิทยาลัย^(๑)

นับตั้งแต่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม มีการดูแลปกครองเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ในสังคมเหล่านี้จะมีผู้นำสังคมและผู้นำทางปัญญา ถ้าสองคนนี้มีความสัมพันธ์ที่ดี ความสงบสุขก็เกิดขึ้น แต่ถ้ามีความขัดแย้งและยึดเยื้อจะเกิดการรบราฆ่าฟันกัน ในยุคอียิปต์ กรีกและโรมันบางครั้ง ผู้นำทางปัญญา

ก็มีอำนาจครองนครด้วย แต่โดยทั่วไปมักจะมี ๒ กลุ่ม ในโลกตะวันออกก็เช่นเดียวกัน เช่น มีสำนักดักศิลาเป็นผู้นำทางปัญญา มักจะแยกตัวออกมาอยู่ห่างจากตัวเมือง เพื่อหาความสงบวิเวกในป่า ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ผู้นำสังคมก็จะส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนกับเจ้าสำนัก

* ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นายกสภามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
บัณฑิตย : Ph.D. (Physics) Harvard University, U.S.A.

(๑) มหาวิทยาลัยในบทความนี้หมายถึงสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการผลิตความรู้ ซึ่งต่างจากสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการผลิตผู้มีความรู้ และแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการกระจายความรู้ แต่แน่นอนทุกสถาบันอาจทำงานทั้ง ๓ ด้านได้

ในยุคต่อมา เมื่อมีลัทธิความเชื่อและศาสนา ซึ่งมี**ศรัทธา**เป็นพื้นฐาน ลัทธิและศาสนาก็มีอิทธิพลต่อผู้นำในสังคมและผู้มีปัญญา ซึ่งมีพื้นฐานมาจากโลกของ**เหตุและผล** ศาสนาและผู้นำทางปัญญาซึ่งบางครั้งก็เป็นกลุ่มเดียวกัน มีอิทธิพลอย่างสูงในการเปลี่ยนแปลงสังคม สังคมก็เกื้อหนุนต่อกลุ่มศาสนาและกลุ่มผู้มีปัญญา ความเจริญงอกงาม และความสัมพันธ์ของสามกลุ่มนี้ เป็นตัวชี้นำทิศทางของสังคม ถ้าสอดคล้องกันดีสังคมก็เจริญรุ่งเรือง ถ้าขัดแย้งกันรุนแรงก็เกิดนองเลือด สังคมก็เสื่อมลง การรวมกลุ่มของผู้มีปัญญา จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาสังคมที่สำคัญ สำนักตักสิลา ก็เป็นแหล่งปัญญารูปแบบหนึ่ง **มหาวิทยาลัยโบโลญญา** (University of Bologna) ก็เป็นแหล่งปัญญาอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยในยุโรป ก่อตั้งมาเกือบหนึ่งพันปีมาแล้ว ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่หาความพอดีระหว่าง**ศรัทธา**และโลกของ**เหตุและผล** **มหาวิทยาลัยซุมโบลด์** อันเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยยุคปัจจุบันที่เน้นในเรื่องความเป็นอิสระจากรัฐ แต่เกื้อหนุนโดยรัฐ มีเสรีภาพในความผสมผสานการวิจัยและการสอน ได้วางพื้นฐานของความงอกงามทางวิชาการและความเจริญทางปัญญาในยุคปรัสเซีย นับแต่นั้นมามหาวิทยาลัยทั่วโลก ทั้งที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม และมหาวิทยาลัยใหม่ ก็ได้จำลองรูปแบบและปรับให้เข้ากับสภาพของแต่ละสังคม

เมื่อความเจริญได้แผ่ขยายมายังอเมริกาเหนืออันมีพื้นดินกว้างขวาง ได้นำวิทยา-

ศาสตร์และเทคโนโลยีมาประยุกต์ให้เข้ากับการเกษตร มหาวิทยาลัยก็ได้ปรับบทบาทเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ด้านเครื่องจักรกล และนำจักรกลมาใช้ในการเกษตร อาจกล่าวได้ว่า **มหาวิทยาลัยคอร์เนล** เป็นต้นแบบมหาวิทยาลัยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการสอนการวิจัยและการบริการวิชาการต่อสังคม โดยยึดหลักว่าการสอน การวิจัย มิได้จำกัดอยู่ภายในรั้วของมหาวิทยาลัย แต่ต้องนำปัญญาความรู้แพร่กระจายไปยังสังคมโดยรอบด้วย

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสังคมต่างๆ ทั่วโลกได้ก่อตั้งประเทศใหม่เป็นอิสระจากอาณานิคมตะวันตก หน้าที่ที่สังคมเพิ่มเติมให้กับมหาวิทยาลัย คือ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยก็เป็นสถาบันในสังคมเกื้อหนุนโดยสังคมโดยรอบ เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความงอกงามและมีความหลากหลายของชีวิตในธรรมชาติ ถ้าเกิดมีความแปรปรวนในธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตก็แปรไปเป็นสายพันธุ์หรือชนิดใหม่ ถ้าความแปรปรวนรุนแรงมาก สิ่งมีชีวิตก็ตายไปในที่สุด มหาวิทยาลัยอันเป็นแหล่งปัญญา หล่อเลี้ยงโดยสังคม และก็มีอิทธิพลทำให้สังคมโดยรอบเปลี่ยนแปลงได้ การเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างมหาวิทยาลัยและสังคมจึงมีความสำคัญยิ่ง

สำหรับสังคมไทย สังคมไม่มีใครได้เกื้อหนุนให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งปัญญา เพราะ

สังคมไทยไม่แยกแยะความแตกต่างระหว่างโรงเรียน โรงฝึกกับแหล่งปัญญา สังคมไทยมักจะถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นเครื่องมือของรัฐในการผลิตข้าราชการและผู้ปฏิบัติงาน สังคมไทยเป็นสังคมปฏิบัตินิยม ชอบเสพ ไม่ชอบสร้าง ชอบบริโภค ไม่ชอบผลิต นี่เป็นจุดวิกฤตของสังคมไทย

มหาวิทยาลัยไทยจะปฏิรูปสังคมได้หรือไม่

เพื่อที่จะตอบคำถามนี้ มหาวิทยาลัยมิใช่เน้นแต่ปฏิบัติหน้าที่สอน วิจัย บริการทางวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงด้านศิลปวัฒนธรรม จะต้องมุ่งวางบทบาทของตนเองในสังคมไทยให้ชัดเจน ได้แก่

๑. สนองตอบต่อความต้องการของสังคม
๒. ช่วยชี้นำสังคม และ
๓. ช่วยเตือนสติสังคม

การสนองตอบต่อสังคม อาจกระทำเพียงผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี หรืออนุปริญญาและอบรมระยะสั้นในลักษณะต่างๆ เพื่อให้มีผู้มีความสามารถปฏิบัติงานวิชาชีพต่างๆ ในสังคม แต่การช่วยชี้นำและมีการเป็นผู้นำของสังคมจะต้องมีการผลิตความรู้ มีการวิจัยที่ลุ่มลึก มุ่งสร้างปัญญา เสาะแสวงหาการมีญาณหยั่งรู้ (Wisdom) ทิศทางของสังคม บทบาทช่วยเตือนสติ จะต้องมีทั้งญาณหยั่งรู้ มีคุณธรรม เป็นเอตตะทัคคะมีปัญญาและ

สติ ช่วยเตือนสติสังคม เพื่อสังคมจะได้ไม่ดำเนินไปผิดทิศทาง

มหาวิทยาลัยที่ช่วยปฏิรูปสังคมจะต้องมีทั้ง ๓ บทบาท และเพื่อที่จะชี้นำให้มหาวิทยาลัยมีส่วนช่วยปฏิรูปสังคม จะต้องถามว่า ประสงค์จะให้สังคมพัฒนาไปในทิศทางใด

๒. สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

ในช่วงเวลาประมาณสิบปีที่ผ่านมา มีบทความทางวิชาการ มีการประชุมสัมมนา บทความเรื่องสังคมไทยและวิสัยทัศน์ ในที่นี้จะขออ้างเฉพาะที่มีการประชุมสัมมนาอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ และก็ยังเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มิใช่สูตรสำเร็จ พอจะอ้างได้ว่าชาวไทยส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกัน ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔)^(๒) สรุปได้ดังนี้

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทั้งในแง่บวกและลบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การพัฒนาประเทศในระยะต่อไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมเสียใหม่ให้เข้มแข็ง พร้อมรับสถานการณ์ในอนาคต และให้สามารถที่จะช่วงชิงโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลกมาใช้เป็นแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับพื้นฐานของวัฒนธรรมและตรงกับ

(๒)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ฉบับสรุปสาระสำคัญ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๐ หน้า ๓-๔

.....เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยเศรษฐกิจไทยจะมีขนาดเป็นลำดับ ๘ ของโลก คนไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวไม่ต่ำกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี หรือประมาณ ๑๒,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งวัด ณ ระดับราคาปี ๒๕๓๖ และสัดส่วนคนยากจนจะลดลงต่ำกว่าร้อยละ ๕ ควบคู่กันไปกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่.....

สอดคล้องกับพื้นฐานของวัฒนธรรมและตรงกับความต้องการของคนไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปีพ.ศ. ๒๕๖๓ โดยเศรษฐกิจไทยจะมีขนาดเป็นลำดับ ๘ ของโลก คนไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวไม่ต่ำกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี หรือประมาณ ๑๒,๐๐๐ เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งวัด ณ ระดับราคาปี ๒๕๓๖ และสัดส่วนคนยากจนจะลดลงต่ำกว่าร้อยละ ๕ ควบคู่กันไปกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่ ดังรายละเอียดที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดขึ้นเป็นวิสัยทัศน์สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอีก ๒๕ ปีข้างหน้า ดังนี้

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง สงบสุขสันติกับนานาชาติเป็นที่ยกย่องและเป็นประเทศระดับแนวหน้าในประชาคมโลก เป็นสังคมที่คนมีความสุขอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีเสถียรภาพ มีความเสมอภาค มี

ความยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความเมตตา กรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนในสังคม

คนไทยทุกคนมีโอกาสดำเนินการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่มากขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และมีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิในกระบวนการพัฒนาประเทศ เด็กไทยทุกคนจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพ ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ได้รับสารอาหารครบถ้วนตั้งแต่ปฐมวัย รวมทั้งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย ๑๒ ปี และทุกคนมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ

คนไทยมีขีดความสามารถพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ คนในวัยหนุ่มสาวได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของคนในกลุ่มอายุ ๑๘-๒๔ ปี กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับโอกาสทางการศึกษาและการมีงาน

ทำอย่างทั่วถึงถ้วนหน้า คนไทยจะมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ รู้จักตัวเองรู้เท่าทันโลก และมีศักยภาพที่จะปรับตัวเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต

เศรษฐกิจตั้งอยู่บนรากฐานของความสร้างสรรค์ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในภูมิภาคทั้งในด้านการผลิต การคมนาคม การเงิน การท่องเที่ยวและบริการ มีระบบการค้าขายแบบเสรีที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทันโลกทางด้านเทคโนโลยีและนำโลกในมิติที่ประเทศไทยมีความเป็นเลิศ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยมีความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นฐานการจ้างงานและสร้างโอกาสในการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมทั่วทุกกลุ่มคนทุกพื้นที่

ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาคและชนบทไม่แตกต่างจากคนในเมืองหลวง คือ จะมีโอกาสได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการพื้นฐานทางสังคมที่จำเป็นอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัย สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกด้วยเครือข่ายระบบโทรคมนาคม และขนส่งที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพได้อย่างเสรี และให้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ได้รับการดูแลรักษาและจัดการอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพของคนในปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่คนรุ่นหลัง คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเมืองและชุมชนที่น่าอยู่อาศัย มีความปลอดภัยเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ

มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ มีนักการเมืองและข้าราชการที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถสูงและยึดผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก เป็นที่พึ่งและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ มีการร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. ๒๕๖๐^(๓) สรุปได้ดังนี้ ในการมองกว้างไกลถึงสังคมไทยที่พึงปรารถนา ในปี ๒๕๖๐ ที่ประชุมสัมมนาได้ร่วมกันสร้างมุมมองทั้งภาพรวมของประเทศ คน สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนี้

๑. ประเทศที่น่าอยู่

(๑) มี "สันติประชาธรรม" ทุกชีวิตมีสิทธิที่จะอยู่ในสังคมไทยอย่างเท่าเทียม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คนไทยได้รับการคุ้มครองดูแล พัฒนาอย่างมีความสุขและมีความเท่าเทียมกันในสังคม

(๒) มี "ดุลยภาพ" กับโลก สิ่ง

(๓) การสัมมนาปฏิบัติการ เรื่อง ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. ๒๕๖๐ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๕๐ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า ๖-๗,

และกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีภูมิปัญญาสูง สามารถมองกว้างมองไกล มีพลังสร้างสรรค์และพลังทางศีลธรรมของสังคม ดำรงอยู่ในประชาคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรีและแข่งขันได้ในยุคโลกาภิวัตน์

๒. คนมีความสุขอย่างไทย

(๑) เป็น "คนดี-คนเก่ง" มีคุณธรรม จริยธรรม มีศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยว และมีสุขภาพจิตดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตเห็นแก่สาธารณะประโยชน์ส่วนรวมและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น และมีความรู้ ความสามารถ มีโอกาสเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต มีใจที่เปิดกว้างและโลกทัศน์ที่เป็นสากล ทำให้มีความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

(๒) มีความ "อยู่ดี-มีสุข" มีงานทำ รายได้ดี สุขภาพดีและมีความเป็นอิสระในชีวิตและดำรงวิถีชีวิตแบบไทยที่สามารถปรับเข้ากับความเป็นสากล

๓. สังคมเป็นปึกแผ่น

(๑) ครอบครัวมี "ความอบอุ่น และเป็นสุข" มี "ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองที่เข้มแข็งและน่าอยู่" โดยมีระบบคมนาคมขนส่งและสื่อสารที่เชื่อมโยงกันระหว่างเมืองกับชนบท มีผังเมืองและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปราศจากมลพิษ คนสามารถอยู่ร่วมกับธรรม

ชาติได้อย่างมีความสุข

(๒) เป็นประชาสังคมที่ "คงความเป็นเอกลักษณ์ไทย" ในด้านวัฒนธรรม และศิลปกรรม มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎหมาย มีบริการทางสังคมที่ดี และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นสังคมที่มีความหลากหลายที่ทุกส่วนมีความเข้มแข็ง แต่ยอมรับซึ่งกันและกัน นำไปสู่การรวมพลังสร้างสรรค์อย่างสมานฉันท์

(๓) เป็นประชาสังคมที่มี "ความสมดุล" และ "ความพอดี" คนไทยมีความพอเหมาะพอสมการแสวงหาและพัฒนาสิ่งต่างๆ ในชีวิต กับการดำรงคุณค่าแบบไทย เพื่อสังคมสงบสุขและมีสันติ

๔. เศรษฐกิจเข้มแข็งและแข่งขันได้

(๑) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" มีการกระจายรายได้และกระจายความเจริญที่เท่าเทียมกัน ประชาชนปลอดภัยจากความยากจน มีการอนุรักษ์พลังงานและสร้างความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม อันนำไปสู่การพึ่งตนเองและสามารถแข่งขันได้ในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อการพัฒนาสู่ความเป็น "ศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค"

(๔) สิบปันท์ เกตุทัต และคนอื่นๆ การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในทศวรรษหน้า ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ๒๕๓๙

๕. การเมืองแบบมีส่วนร่วม อย่างบริสุทธิ์

(๑) เป็นการเมืองที่เปิดกว้างให้ทุกฝ่ายเข้า "มีส่วนร่วม" ได้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย มีการกระจายอำนาจการเมือง มีความโปร่งใสถูกต้องเป็นธรรมและมีระบบกีดกันคนไม่ดีไม่ให้ได้รับอำนาจ

(๒) ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและโปร่งใส มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการบริหารงานจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังของส่วนท้องถิ่น

และก็ยังมีการสรุปรวมจากวงการศึกษาทั่วประเทศว่า^(๕) จะต้องร่วมกันมุ่งปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย เพื่อให้คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจสมดุล สังคมสันติและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ร่วมกัน มุ่งก้าวมัน รู้ทันโลก ร่วมกันสร้างสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้

๓. ยุควิกฤต

การคาดหวังสังคมไทยที่พึงปรารถนาที่กล่าวมาแล้ว เริ่มในยุคที่เศรษฐกิจไทยกำลังเฟื่องฟูติดต่อกันมากกว่า ๓๐ ปี แต่ก็มิปรากฏการณ์ที่เริ่มเห็นเศรษฐกิจฟองสบู่กำลังจะแตก

เกือบทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกประสบปัญหาคล้ายกัน เช่น ไทย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ซึ่งอาจจะลุกลาม

ต่อไปยังญี่ปุ่น ฮองกงและจีน หากลุกลามไปจริง ทั้งโลกคงจะประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ

มูลเหตุเกิดทั้งจากสภาพภายนอกของแต่ละประเทศและภายในประเทศ จากสภาพภายนอกในยุคโลกาภิวัตน์ การค้า การบริการ การลงทุน การเงิน ข่าวสารข้อมูล เชื่อมโยงกันไปทั่ว มีการแข่งขันสูง ถ้าระบบต่างๆ ภายในแต่ละประเทศไม่เข้มแข็งพอ ประเทศนั้นๆ ก็จะถูกโจมตีจากภายนอก โดยการยกย่าย้ายถ่ายเทเงิน จนทำให้เกิดการชะงักงันไปทั่วทุกหัวระแหง

ประเทศไทยมีจุดอ่อนในด้านการตัดสินใจที่ชักช้าไม่ทันการณ์ และการเมืองที่เปราะบางไม่โปร่งใส เศรษฐกิจฟองสบู่จึงแตกก่อนและลุกลามไป แต่ถึงแม้ไม่เกิดที่ประเทศไทยก่อน ประเทศไทยก็จะเผชิญปัญหาเศรษฐกิจอยู่ดี และจะลุกลามมาจากจุดอื่น เพราะไทยใช้จ่ายเกินตัว ต้องกู้ยืมเงินระยะสั้นจากต่างประเทศมาลงทุนระยะยาว ไม่มีประสิทธิภาพ มีการลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่ไม่ออกดอกผลมาใช้หนี้เพียงพอ มีการให้กู้ยืมแก่พรรคพวก โดยไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพ ประกอบกับระบบตรวจสอบสถาบันการเงินอ่อน เจริญลู่หน้าปะจุมุก จึงเกิดวิกฤตในธนาคารแห่งหนึ่ง มีการเอาเงินกองทุนฟื้นฟูและจากธนาคารอื่นไปช่วยอย่างไม่เป็นไปตามระบบที่ควรจะทำ วิกฤตการเงินในสถาบันหนึ่งแห่งจึงลุกลามไป จนเกิดวิกฤตศรัทธา มีการถอนเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ ทั้งหมดทั้ง

ปวงลามไปถึงระบบสถาบันการเงินรวม โครงสร้างเศรษฐกิจที่อ่อนแอแข่งขันไม่ได้ เจ้าหนี้เริ่มเรียกเงินคืน มีการโจมตีค่าเงินบาทและเกิดวิกฤตต่อมาเป็นลูกโซ่ จนลามไปถึงผลกระทบต่างๆทางสังคม นับว่าโชคดีที่ประเทศไทยได้เริ่มปฏิรูปการเมือง หากไม่อาจเกิดการเสียเลือดเสียเนื้อ ดังตัวอย่างเช่น อินโดนีเซีย

โลกาภิวัตน์ สังคมไทยจะต้องปฏิรูปทั้งสังคม^(๕) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสมรรถนะในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. การเร่งปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ
๒. การปฏิรูปการเมือง
๓. การปฏิรูปการศึกษา และ
๔. การปฏิรูประบบราชการ

ธรรมรัฐ หรือ *Good Governance* ยังไม่มีศัพท์ไทยเป็นที่ยอมรับ มีการใช้อยู่ ๔ คำในปัจจุบัน คือ **ประชาธิปไตย ธรรมรัฐ ธรรมภิบาล และสุจริตศาสตร์** ซึ่งหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ให้มีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้อง โปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต ตรวจสอบได้ มุ่งผลต่อส่วนรวม ซึ่งทุกส่วนของสังคมควรปฏิบัติทั้ง **ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคชุมชน ภาคองค์กรเอกชน สาธารณะประโยชน์และอื่นๆ**

วิกฤตสถาบันการเงินโยงไปถึงวิกฤตระบบการเงิน วิกฤตเศรษฐกิจและเชื่อมต่อมาถึงสังคม มีคนตกงานรายได้ลดลง รัฐบาลเก็บภาษีได้ลดลง บริการพื้นฐานก็พลอยได้รับผลกระทบ เศรษฐกิจและสังคมจึงมีผลกระทบมาจากทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังเช่นในอินโดนีเซีย

แม้ก่อนเกิดวิกฤตก็มีความพยายามในหลายวงการที่จะหาคำตอบในการประชุมสัมมนาต่างๆ และก็มีการเสนอว่าในกระแส

ขณะเดียวกันในวงการต่างๆก็มีข้อเสนอที่เป็นระบบ ซึ่งอยู่ในขั้นสุดท้ายของการเสนอ คือ **สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย** หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ **TDRI** ว่าจะต้องมุ่งใน ๔ ด้านหลักในระยะแรก คือ

๑. เศรษฐกิจมหภาค
๒. โครงสร้างเศรษฐกิจ
๓. สังคม
๔. **ธรรมรัฐ**^(๖)

หากไม่แก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ

(๕) สิบปนนท์ เกตุทัต และคนอื่นๆ. อ้างแล้ว

(๖)

ธรรมรัฐ หรือ *Good Governance* ยังไม่มีศัพท์ไทยเป็นที่ยอมรับ มีการใช้อยู่ ๔ คำในปัจจุบัน คือ **ประชาธิปไตย ธรรมรัฐ ธรรมภิบาล และสุจริตศาสตร์** ซึ่งหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ให้มีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งผลต่อส่วนรวม ซึ่งทุกส่วนของสังคมควรปฏิบัติทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคชุมชน ภาคองค์กรเอกชน สาธารณะประโยชน์และอื่นๆ

วิกฤตนี้จะลามไปทั่วทุกหัวระแหงและทุกด้านของสังคมไทย การปฏิรูปสังคมตามลักษณะเช่นนี้ ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายและต้องการทั้ง **กระแส** และ **ปัญญา**

มหาวิทยาลัยจะมีบทบาทได้หรือไม่อย่างไร

๔. ปฏิรูปมหาวิทยาลัย

ทั้งๆ ที่มหาวิทยาลัย หรือกลุ่มนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยได้เคยเตือนสติและได้ช่วยเป็นตัวกระตุ้นให้การเมืองไทยได้ปรับปรุงตนเองเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หรือกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและนักคิดไทยได้กระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการเมือง จนเป็นผลให้มีการร่าง **"รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน"** โดย **สภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.)** จนเป็นผลให้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ ขึ้นเป็นจุดเริ่มของการปฏิรูปการเมือง แต่ก็เพียงบางกลุ่มของมหาวิทยาลัยที่ **ได้ริเริ่ม** เป็นผู้สร้าง **กระแส** และเป็นผู้สนับสนุนด้าน **ความรู้และปัญญา** มหาวิทยาลัยหรือระบบมหาวิทยาลัยจะช่วยปฏิรูปสังคมได้หรือไม่

คำตอบ ในปัจจุบันคงจะทำได้ติดักด้วยเหตุผลหลายประการ ดังสรุปไว้ในเอกสารวิจัย^(๗) ซึ่งประมวลทั้งระบบล่าสุดโดย **ศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม อารีกุล** ซึ่งมีปัญหาทั้งความเป็นอิสระเสรีภาพทางวิชาการและความหย่อนประสิทธิภาพทางวิชาการ จึงจำเป็นต้องปฏิรูป

มหาวิทยาลัย ซึ่งอาจฝ่าไปได้พร้อมๆ กับการปรับบทบาทมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพทันสมัย ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับวิชาการฉบับใหม่ให้รู้เท่าทันโลก

มหาวิทยาลัยของรัฐหลายมหาวิทยาลัยก็กำลังปฏิรูปตนเองเพื่อมุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการงานวิชาการให้มีบทบาทที่นำสังคมและช่วยเตือนสติสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็กำลังดำเนินการอยู่โดยสรุป ดังนี้

๑. **ปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการ**

๒. **ปรับปรุงระบบการเงินให้คล่องตัวทันสมัย** พึ่งตนเองให้มากขึ้น

๓. **ปรับปรุงระบบบริหารบุคคล** มุ่งผลงานวิชาการและมุ่งผลต่อสังคม

๔. **วางบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐ ชุมชน เอกชน ภูมิภาค อาเซียน ตะวันออกเฉียงใต้ และประชาคมโลก**

หลักเกณฑ์จากการปรับปรุงทั้ง ๔ ด้านนี้ จะเป็นพื้นฐานในการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ฉบับใหม่ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานของรัฐ ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยมุ่งเป้าหมายสนองตอบต่อปณิธาน วิสัยทัศน์เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพงานวิชาการที่จะเสริมสร้างบทบาทสนองตอบ ชี้นำและเตือนสติสังคม

(๗) สุธรรม อารีกุล และคนอื่นๆ **อุดมศึกษาไทย : วิกฤตและทางออก** กรุงเทพฯ : สำนัก

...สังคมไทยจะต้องปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาใหม่ จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา โดยมุ่งการพัฒนาคน มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของคน มุ่งพัฒนาวิธีการเรียนรู้และการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสร้างสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ ช่วยกันสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง เศรษฐกิจที่สมดุล สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในธรรมชาติแวดล้อมที่ดีมีคุณภาพ และเป็นมิตรกับประเทศต่างๆ และประชาคมโลก....

จะต้องมุ่งปรับปรุงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยให้มากขึ้น ^(๔) มุ่งพัฒนาการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิม สัมผัสไว้ในมรดกทางวัฒนธรรมกับวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อบริหารวิชาการต่อสังคม ทบวงมหาวิทยาลัยจะต้องผ่อนคลาย กฎระเบียบต่างๆ ให้มหาวิทยาลัยเอกชนเป็นอิสระ ใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันกับมหาวิทยาลัยของรัฐ ทบวงมหาวิทยาลัยควรช่วยสนับสนุน และกำกับดำเนินนโยบายและการประเมินคุณภาพภายนอก โดยอาศัยประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศทั้งระบบการศึกษา

๕. โจทย์หลักในการปฏิรูปสังคมไทย

สังคมไทยในปัจจุบันประสบวิกฤตรอบด้าน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การทำนุบำรุงรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม สมรรถนะในการแข่งขัน และร่วมมือกับประชาคมโลกอ่อนลง สังคมไทยจะพ้นวิกฤต ทั้งปวงนี้ได้ก็ต้องอาศัยความรู้และปัญญาในตัวคน ชุมชนและสังคมมีระบบบริหารจัดการที่ดีที่จะช่วย

กันสร้างสังคม โดยอาศัยความผสมผสานอย่างสมดุล ระหว่างพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิม กับวิทยาการสมัยใหม่จากทั่วโลกและช่วยโน้มนำไปสู่ทิศทางของสังคมที่พึงประสงค์

เมื่อวิเคราะห์การพัฒนาประเทศมาร่วม ๔๐ ปี นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งถึงปัจจุบัน ก็พบว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างดีมากทางเศรษฐกิจส่วนรวมจนถึงเมื่อ ๒ ปีที่แล้วแต่ปัจจุบันก็เผชิญวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ก็คือมีปัญหาสังคมที่มีความแตกต่างกันอย่างสูงระหว่างความรวยและความจน ระหว่างเมืองและชนบท ฯลฯ อีกทั้งสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมไปทั่วประเทศ

สังคมไทยจะต้องปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาใหม่ จะต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาโดยมุ่งการพัฒนาคน มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของคน มุ่งพัฒนาวิธีการเรียนรู้และการบริหารจัดการ เพื่อช่วยสร้างสังคมแห่งปัญญา

(๔) สิปปนนท์ เกตุทัต "การวิจัยในอนาคต : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ" การวิจัย

และการเรียนรู้ ช่วยกันสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง เศรษฐกิจที่สมดุล สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในธรรมชาติแวดล้อมที่ดีมีคุณภาพ และเป็นมิตรกับประเทศต่างๆ และประชาคมโลก

โจทย์พัฒนาเหล่านี้ สามารถแยกแยะเป็นปัญหาการวิจัย สร้างสมรรถนะในการวิจัยนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ช่วยนำนักศึกษาออกสู่สังคมช่วยสร้างความรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ช่วยพัฒนาชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะในชุมชนที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งก่อน เริ่มสร้างเครือข่ายความเข้มแข็ง ช่วยผสมผสานนำความรู้ที่มีอยู่ทั่วโลกไปกับความรู้ดั้งเดิม ช่วยประเมินสภาพการพัฒนา

มหาวิทยาลัยจะต้องสร้างโจทย์และชุดคำถาม เช่น การสร้างเศรษฐกิจส่วนรวมให้ มีเสถียรภาพในปัจจุบัน โดยมีมาตรการการคลังที่เข้มงวด ช่วยสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง หรือทำอย่างไรจึงจะช่วยสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเสริมสร้างสังคมชนบทให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้เพื่อสร้างขีดความสามารถในการดำรงชีพ เปรียบกับระบบการผลิตและบริการจากเมืองในฐานะที่มีศักดิ์ศรีทัดเทียมกัน

ในปัจจุบันและอนาคต ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนและชุมชนกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จะรุนแรงขึ้นในการแย่งแย่งทรัพยากร ทำอย่างไรจึงจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งให้เจราจา สามารถทำความเข้าใจ

กันได้อย่างสันติ มหาวิทยาลัยก็เริ่มสร้างกลุ่มภายในมหาวิทยาลัย เช่น จัดตั้งสถาบันสันติศึกษาเพื่อศึกษาวิจัย ช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น

ในด้านการเมือง การปฏิรูปการเมือง ซึ่งมีการวางแผนกันอย่างเป็นกระบวนการระหว่างกลุ่มสนใจปัญหาของประเทศชาติกับกลุ่มประชากรและนักคิดในมหาวิทยาลัย สร้างทั้งกระแสความรู้จนสามารถผลักดันให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็เป็นตัวอย่างที่ดีที่มีให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการเมือง แต่ที่ยังเป็นเพียงการเปิดฉากเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไปอีกหลายทศวรรษ เพราะรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสประชาธิปไตยแบบให้ประชาชนและทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมเสริมจากประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน ประชาชนจะต้องมีข้อมูลข่าวสารพร้อมกับรัฐ และผู้ใช้อำนาจอธิปไตย กระบวนการตัดสินใจ โครงสร้างการบริหาร จัดการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนจะต้องโปร่งใสตรวจสอบได้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญให้สิทธิและเสรีภาพประชาชนเพิ่มขึ้น มีการตรวจสอบ ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยคนต่างๆ เหล่านี้ สามารถแตกเป็นโจทย์วิเคราะห์ วิจัยเป็นโจทย์ที่สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ในระบบใหม่ร่วมกันทั้งอาจารย์ นักศึกษาและประชาชน

ในด้านการพัฒนากระบวนการผลิต การบริการ เพื่อให้แข่งขันและร่วมมือได้ทั้งในชนบทและในเมือง มหาวิทยาลัยและภาค

ในยุควิกฤตรอบด้านเช่นในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมีโอกาสสูงที่จะเรียนรู้การแสวงหาโอกาสจากวิกฤต ซึ่งนำโอกาสการพัฒนาให้พ้นวิกฤติไปในทิศทางที่โนมนำสังคมไทยสู่สังคมที่พึงประสงค์ ขณะเดียวกันช่วยประเมินสภาพการพัฒนาอย่างเป็นกลางและนำผลการประเมินมาสู่การปรับปรุงการพัฒนา

เอกชนก็สามารถร่วมมือกับภาคชุมชน ช่วยนำความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมาผสมผสาน ประยุกต์ให้เข้ากับปัญหา มุ่งไปยังเป้าหมายปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและการบริการที่ครอบคลุมถึงน้อยที่สุดที่จะทำได้และช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

การร่วมมือกับชุมชนอื่น สังคมอื่นจะทำได้ก็โดยการ **รู้เรา รู้เขา** ซึ่งจะต้องศึกษาพื้นเพของสังคม วัฒนธรรมของตนเองและของผู้อื่น เพื่อแสวงหาจุดผลประโยชน์ร่วม การแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นตัวอย่างของโจทย์หลักในการศึกษาวิจัย การติดตามผลการช่วยสร้างปัญญาและความรู้ และการนำความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทั้งของมหาวิทยาลัยและของสังคม เท่าที่ได้กล่าวมาเป็นการเปิดฉากการช่วยเสริมสมรรถนะของมหาวิทยาลัยในการปฏิรูปสังคมไทย

๖. สรุป

มหาวิทยาลัยกับสังคมมีความเกื้อหนุนซึ่งกันและกันมาโดยตลอด สังคมต้องอุดหนุนมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยต้องมีอิสระในการตัดสินใจ และมีเสรีภาพทางวิชาการ และทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยมุ่งศึกษาวิจัยสังคมอย่างเป็นกลาง เป็นฐานสร้างปัญญา ช่วยลดปัญหาขัดแย้งต่างๆ ในสังคม ช่วยชี้นำและเตือนสติสังคม เมื่อสังคมพัฒนาไปในทิศทางอันจะก่อให้เกิดปัญหา

มหาวิทยาลัยไม่จำเป็นจะต้องปฏิรูปตัวเองก่อน แต่สามารถปฏิรูปตัวเองไปพร้อมๆ กับการช่วยปฏิรูปสังคม จะต้องปรับตัวเองมุ่งพัฒนาและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และคุณธรรมในบัณฑิต มุ่งยกระดับคุณภาพของบัณฑิต มุ่งศึกษาวิจัย สร้างฐานปัญญาและขณะเดียวกันนำความรู้สู่การปฏิบัติ

ในยุควิกฤตรอบด้านเช่นในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมีโอกาสสูงที่จะเรียนรู้การแสวงหาโอกาสจากวิกฤต ซึ่งนำโอกาสการ

พัฒนาให้พันวิฤติไปในทิศทางที่ใ้มนำสังคมไทยสู่สังคมที่พึงประสงค์ ขณะเดียวกันช่วยประเมินสภาพการพัฒนาอย่างเป็นกลางและนำผลการประเมินมาสู่การปรับปรุงการพัฒนา

ในการปฏิรูปใดๆจะต้องมีทั้ง **กระแส** สังคมที่จะสร้างบรรยากาศให้มีการเปลี่ยนแปลง และมีทั้ง **ปัญญา** อันเป็นฐานความรู้ที่จะช่วยชี้นำการปฏิรูปสู่ผลอันพึงประสงค์

มหาวิทยาลัยไทยมีโอกาสดี ที่จะพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง ปรับ

ตนเองสู่ทิศทางใหม่ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับมหาวิทยาลัยและองค์กรร่วมในสังคมช่วยสร้าง **สังคมแห่งการเรียนรู้** อันจะช่วยกันปฏิรูปสังคมไทยให้ **มุ่งก้าวหน้า รู้ทันโลก** ในประชาคมโลกาภิวัตน์ หากผลดีระหว่างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมไทยในประชาคมโลก ตามบทบาทเช่นนี้เท่านั้นที่มหาวิทยาลัยจะมีส่วนช่วยชี้นำการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยในประชาคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรี □□

บรรณานุกรม

การประชุมทางวิชาการ เรื่อง นโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาดำคัญของชาติระยะต่อไป กรุงเทพฯ : สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนาและสำนักงานสภาพัฒนาการแห่งชาติ, ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๙

การสัมมนาปฏิบัติการ เรื่อง ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ พ.ศ. ๒๕๖๐ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๔๐

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ฉบับสรุปสาระสำคัญ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๐

ลีปพนธ์ เกตุทัต "การวิจัยในอนาคต : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ" การวิจัยทางการศึกษา ๒๕, ๒-๔, (เมษายน - ธันวาคม ๒๕๓๙) หน้า ๙-๑๙

ลีปพนธ์ เกตุทัต และคณะ, การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในทศวรรษหน้า ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์, กรุงเทพฯ : ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙

สุธรรม อารีกุล และคนอื่นๆ **อุดมศึกษาไทย : วิฤติและทางออก** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๐